

کد اختصاصی: ۷۱۸۹۳-۹۹۲۰

International Conference on The Second Phase of the Islamic Revolution : دومین همایش بین المللی گام دوم انقلاب اسلامی :

The School of Martyr Soleimani ;

مکتب شهید سلیمانی

A Model for Training Jihadi Civilization-Making Managers

الگوی تربیت مدیران جهادی تمدن ساز

**International Conference on The School of Martyr Soleimani
(ICSMS 2021)**

**Discourse Analysis of the Missions of the Commander of
the Armed Forces Emphasizing the School Of General
Haj Qasem Soleimani**

S Kheybari *

Abstract

Inclusion of the school of Martyr Haj Qasem Soleimani; The principles, goals and ideology of the second step of the Islamic Revolution are included and a suitable criterion for explaining the various missions of the commanders of the Armed Forces of the Islamic Republic of Iran. It is in all areas of their activity and is inspiring in terms of time and place, and in military, political and cultural nature. Therefore, considering the importance of the role of commanders in achieving success in various military and non-combat arenas, the question arises: what are the missions of civilizing commanders in the second step of the Islamic Revolution and in the school of martyr Soleimani School? This research intends to use the strategy of "Foucault" method of discourse analysis of the missions of the level commanders of the Armed Forces of the Islamic Republic of Iran. Analyze the military character of General Haj Qasem Soleimani and answer the question. The findings of the research indicate that the dimensions of the missions are "against God and Velayat-e-Faqih", "against oneself", "against subordinates" and "against enemies". Finally, the explanation of discourse strategies in line with the missions found, extracted and presented.

Keywords: *Martyr Soleimani School, the Second Step of the Islamic Revolution, Discourse Analysis, Armed Forces of the Islamic Republic of Iran.*

* (M.A.) Defence Management, imam houssein (p.b.h) University, Tehren, Iran.
sepehr.kheybari@gmail.com

تحلیل گفتمانی رسالتهای فرماندهان تراز نیروهای مسلح ج.ا.ا. در گام دوم انقلاب اسلامی با تأکید بر مکتب شهید قاسم سلیمانی

سپهر خیبری *

چکیده

شمولیت مکتب شهید حاج قاسم سلیمانی؛ مبانی، اصول، اهداف و ایدئولوژی گام دوم انقلاب اسلامی را در بر گرفته و معیار مناسبی برای تبیین رسالتهای مختلف فرماندهان تراز نیروهای مسلح ج.ا.ا. در تمامی حوزههای فعالیت آنان بوده و بنا به اقتضای شرایط زمانی و مکانی، و در ماهیتهای نظامی، سیاسی و فرهنگی الهام بخش است. لذا با توجه به اهمیت نقش فرماندهان در به دست آوردن موفقیت در عرصه‌های مختلف رزمی و غیررزمی، چنین پرسشی به میان می‌آید که: فرماندهان تمدن ساز در گام دوم انقلاب اسلامی و در مکتب شهید سلیمانی چه رسالت‌هایی دارند؟ این پژوهش در صدد است تا با استراتژی تحلیل گفتمان به روش "فوکویی" رسالتهای فرماندهان تراز نیروهای مسلح ج.ا.ا. را با تأکید بر شخصیت نظامی سپهد پاسدار شهید حاج قاسم سلیمانی مورد تحلیل قرار داده و به سؤال مطرح شده پاسخ دهد. یافته‌های تحقیق، بیانگر آن است که ابعاد رسالتهای «در برابر خدا و ولایت فقیه»، «در برابر خود»، «در برابر زیردستان» و «در برابر دشمنان» می‌باشند. در پایان نیز تبیین راهبردهای گفتمانی در راستای رسالتهای یافت شده، استخراج و ارائه گردیده است.

کلیدواژه‌ها: مکتب شهید سلیمانی، گام دوم انقلاب اسلامی، تحلیل گفتمان، نیروهای مسلح ج.ا.ا.

مقدمه

پژوهش در «مکتب شهید سلیمانی»، روشی برای ترویج سیره‌ی شهید سلیمانی و الگو قراردادن ایشان برای جامعه به ویژه نسل جوان است. چرا که شخصیت ایشان، نه تنها در ماهیت نظامی بلکه در ابعاد دیگری از جمله سیاسی، فرهنگی و مذهبی نیز برجسته بود. توانمندی و قدرت فرماندهی و مدیریت شهید حاج قاسم در شرایط سخت؛ که ناشی از معنویت، شجاعت، صراحت لهجه و منطق محکم در تبعیت محض از ولایت فقیه این مجاهد قهرمان بود؛ می‌تواند راه‌نما و راهگشای خوبی برای تعیین رسالت‌های فرماندهان تراز نیروهای مسلح ج.ا.ا. باشد. اکنون که در پنجمین دهه‌ی انقلاب هستیم، بررسی مکتب شهید سلیمانی در خصوص این موضوع مهم برای قدم برداشتن در سال‌های آغازین گام دوم انقلاب اسلامی، اهمیت فراوانی دارد. لذا این پژوهش به دنبال یافتن پاسخ این پرسش است که فرماندهان تمدن ساز و تراز نیروهای مسلح ج.ا.ا. در گام دوم انقلاب اسلامی با تأکید بر مکتب شهید سلیمانی، چه رسالت‌هایی دارند؟

هدف تحقیق:

تبیین رسالت‌های فرماندهان تراز نیروهای مسلح ج.ا.ا. برای ترسیم نقشه‌ی موفقیت در اجرای وظایف و مأموریت‌های متنوع در عرصه‌های رزمی و غیر رزمی به منظور تمدن‌سازی نوین اسلامی.

اهمیت تحقیق:

- فرمایش حضرت امیرالمؤمنین علی (علیه السلام): «حُسْنُ السَّيْرِ؛ جَمَالُ الْقُدْرَةِ وَ حِصْنُ الْإِمْرَةِ» - ترجمه: سیره و سبک نیکو، عامل جاذبه‌ی قدرت و تحکیم فرماندهی است. (غررالحکم، ح ۴۸۴۷)؛
- تأکید ولی امر مسلمین جهان مبنی بر اینکه: «سردار شهید عزیز ما را به چشم یک مکتب، یک راه، یک مدرسه درس آموز، با این چشم نگاه کنیم، آن وقت اهمیت این قضیه روشن خواهد شد» (امام خامنه‌ای مدظله: ۱۳۹۸/۱۰/۲۷)؛
- روشن شدن تفاوت اساسی و زیربنایی سبک فرماندهی فرماندهان تراز نیروهای مسلح ج.ا.ا. با سبک فرماندهی سایر فرماندهان نظامی؛
- پررنگ بودن نقش فرماندهان نیروهای مسلح ج.ا.ا. در اجرای مأموریت‌های متعدد و در طیف متنوع؛ در عرصه‌های رزمی و غیر رزمی.

ضرورت تحقیق:

- مبهم نماندن رسالت‌های فرماندهان تراز نیروهای مسلح ج.ا.ا. در گام دوم انقلاب اسلامی؛
- مهجور نماندن مکتب شهید سلیمانی در نیروهای مسلح ج.ا.ا.؛
- ترویج صحیح مکتب شهید سلیمانی در ماهیت نظامی؛
- تبیین گستره‌ی وظایف فرماندهان نیروهای مسلح ج.ا.ا. در گام دوم انقلاب اسلامی.

سؤال تحقیق:

در راستای جمع‌آوری اطلاعات پیرامون موضوع، سؤال زیر طرح گردید:
رسالت‌های فرماندهان تراز نیروهای مسلح ج.ا.ا. در گام دوم انقلاب با تأکید بر مکتب شهید سلیمانی چیست؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

گفتمان^۱:

درواقع گفتمان مقوله یا جریانی اجتماعی است؛ به تعبیر بهتر، گفتمان جریان و بستری است دارای زمینه‌ای اجتماعی که اظهارات، مطالب بیان‌شده، گزاره‌ها و قضایای مطرح‌شده و معانی آن‌ها بستگی به این دارد که کجا، کی، چگونه، به وسیله‌ی چه کسی، له یا علیه چیزی صورت گرفته باشد. (لاکلا، ۱۳۷۷: ۴۳) گفتمان مجسم‌کننده‌ی معنا و ارتباطات اجتماعی، شکل‌دهنده‌ی ذهنیت و نیز ارتباطات اجتماعی است. (عضدانلو، ۱۷: ۱۳۸۰)

تحلیل گفتمان فوکویی:

در این پژوهش از تحلیل گفتمان به روش میشل فوکو^۲ استفاده شده است. هدف تحلیل گفتمانی، آشکار ساختن قانونمندی‌های حاکم بر فرآیند «تولید معنا» در «عرصه حیات اجتماعی» است. (پورگنسن، ۳۹: ۱۳۸۹) این روش به نقش گفتمان در فرایندهای اجتماعی مرتبط با مشروعیت و قدرت می‌پردازد، این رویکرد فرض می‌کند که گفتمان‌ها فی‌نفسه دلالت بر بکارگیری قدرت دارند چرا که آن‌ها تجربیات خاصی را در اختیار افراد قرار می‌دهند. به‌طور

۱- Discourse

۲-Michel Foucault

کلی فرایند انجام این پژوهش در هفت گام زیر که از سوی ویلیگ^۱ (۲۰۰۱) وود و کروگر^۲ (۲۰۰۰) و ورسل^۳ و همکاران (۲۰۰۱) معرفی شده است، صورت پذیرفته است:

۱- گردآوری متون برای تحلیل ۲- کدگذاری از طریق خواندن مکرر رونوشت‌ها و یادداشت برداری از نقل قول‌ها ۳- طبقه‌بندی کردن کدها از طریق خواندن مجدد رونوشت‌ها به صورت مکرر با هدف جستجو و شناسایی الگوها و مضامین ۴- طبقه‌بندی کردن الگوها و مضامین شناسایی شده در گام قبل با هدف ایجاد تعدادی از خزانه‌های تفسیری که این خزانه‌های تفسیری در حکم گفتمان‌هایی‌اند که از الگوها و مضامین شناسایی شده در گام قبل ایجاد شده و اکنون آماده‌ی بررسی و تحلیل هستند ۵- شناسایی بلا تکلیف‌های ایدئولوژیک، ذهنیت و استراتژی‌های گفتمانی که این گام مطابق با مرحله‌ی پنجم، ششم و هفتم رویکرد تحلیل گفتمان فرکلاف^۴ است ۶- استخراج نقل قول‌ها از رونوشت‌ها برای تأیید یافته‌ها که این گام مطابق با مرحله ششم رویکرد تحلیل گفتمان فرکلاف است ۷- پالایش تحلیل‌ها و مستندسازی‌ها به صورت موازی که این گام نیز مطابق با مرحله ششم و هفتم رویکرد تحلیل گفتمان فرکلاف است (دانایی فرد و نوری، ۱۳۹۰)

فرماندهی^۵:

فرماندهی یک نوع اداره‌ی همه جانبه است. (امام خامنه‌ای مدظله: ۱۳۶۹/۱۰/۲۲) فرماندهی عبارتست از مجموعه اختیارات ناشی از قدرت قانونی یک عنصر از نیروهای مسلح که بر نیروهای تحت امر خود با توجه به درجه و جایگاهش اعمال می‌شود. (رستگار پناه، ۱۳۹۲: ۲۶) فرماندهی یعنی اعمال اختیار بر اساس قانون توسط یک فرمانده در مواقع بحران و تهدید جان و مال و... مردم در چهارچوب جایگاه یا مأموریت محوله (حاتمی و همکاران، ۱۳۹۵: ۸۸) تعدادی از فرماندهان دوره دفاع مقدس در پاسخ به چیستی فرماندهی اظهار کردند که فرماندهی «هدایت همراه با اقتدار» است (بابائی، ۱۳۹۱: ۳۶)

^۱-Willige

^۲- Wood & Crogger

^۳- Wetherell

^۴-Norman Fairclough

^۵- Commander

برخی فرماندهی را با رهبری مترادف، و عده‌ای آن را با مدیریت مترادف می‌دانند و شبیه به آن تعریف می‌کنند. (قائدان، ۹: ۱۳۸۵) ارتش ج.ا.ا. نیز فرماندهی را اختیاری می‌داند که توسط آن شخص فرمانده بر زیردستان اعمال فرماندهی می‌نماید. (دستور رزمی، ۵-۱، ۱: ۱۳۵۴، ۵۷) و در یک نگاه کلی فرماندهی عبارتست از: رهبری خوب به هنگام ضرورت و نیز مدیریت خوب به وقت نیاز. فرماندهی دربرگیرنده‌ی عناصر مدیریت و رهبری است و بدون هر یک از این عناصر ناقص است. مطالعات علمی پیرامون فرماندهی به همین شکل بر اهمیت تأثیرگذاری شخصیت فرمانده بر واحدش و تشریح راه‌های انجام این کار تأکید می‌کنند و به تقلید رفتار و منش فرمانده از سوی زیردستان صحنه می‌گذارند. (سلامی، ۱۳۸۹: ۴۱)

نقش و جایگاه فرماندهی در نیروهای مسلح:

همه‌ی آنچه در نیروهای مسلح، تأثیر، کارآیی و برندگی دارد؛ بدون نظام فرماندهی، در حقیقت پوچ و بی‌اثر و یا بسیار کم‌اثر خواهد بود و محور اصلی نیروهای مسلح، فرماندهی است. فرمانده معظم کل قوا (مدظله) در این راستا می‌فرمایند: این ستون فرماندهی در نیروهای مسلح را باید بسیار مستحکم و ثابت کرد. در یک سازمان‌دهی، فرماندهی یک امر صرفاً شخصی نیست و نمی‌تواند باشد. در مجموعه‌ی یک سازمان، فرماندهی و سازمان با یکدیگر ارتباط مستحکم دارند. فرماندهی بر عده‌های سازمان‌یافته‌ی نظامی، با فرماندهی طبیعی بر یک مجموعه توده انسان بی‌نظم و بی‌سازمان تفاوت می‌کند. (امام خامنه‌ای مدظله ۱/۲۲: ۱۳۶۹)

سطوح فرماندهی در نیروهای مسلح ج.ا.ا.:

نیروهای رزمی برای مدیریت و کنترل چالش‌ها بحران‌ها و تهدیدات در یک سطح و لایه قرار نمی‌گیرند. تقسیم بندی ذیل منحصر به ج.ا.ا. بوده، جنبه عمومی دارد و مصوبه‌ی خاصی ندارد. (حاتمی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۱۱)

الف - سطح راهبردی^۱:

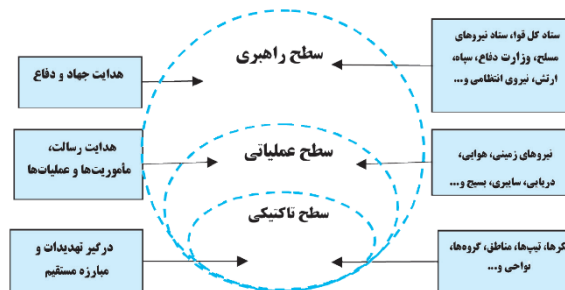
فرماندهی در سطح راهبردی، به معنای علم و هنر به کارگیری قدرت ملی برای حفظ منافع ملی می‌باشد. در این سطح فرماندهی تمام عناصر قدرت ملی به نوعی به کارگیری می‌شود که تأثیرگذاری آنان به حداکثر برسد سطح راهبردی را به سه دسته دیگر نیز می‌توان تقسیم کرد:

- ۱- سطح راهبردی ملی (ستاد فرماندهی کل قوا)؛
 - ۲- سطح راهبردی دفاعی (ستاد نیروهای مسلح)؛
 - ۳- سطح راهبردی سازمان‌های دفاعی (ارتش ج.ا.ا، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، نیروی انتظامی، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح) (همان)
- ب- سطح عملیاتی^۱:

سطح عملیاتی یک حلقه‌ی ارتباطی حیاتی بین سطح تاکتیکی و سطح راهبردی محسوب می‌شود و طرح‌ریزی و هدایت عملیات‌های دفاعی برای تحقق اهداف راهبردی در یک صحنه‌ی عملیات، از جمله اقداماتی است که به سطح عملیاتی فرماندهی مربوط می‌شود. (همان: ۱۱۲)

پ- سطح تاکتیکی و میدانی^۲:

در سطح تاکتیکی فرماندهی، فرماندهان به منظور پشتیبانی از اهداف سطح عملیاتی، موضوعات و اقدامات مهم طرح‌ریزی و هدایت عملیات را بر عهده دارند. تمرکز بر فعالیت‌های تاکتیکی بر یکپارچه‌سازی، هماهنگی و به‌کارگیری توان نیروهای دفاعی حاضر در میدان قرار دارد. (همان: ۱۱۴)

مدل مفهومی ۱ - سطوح فرماندهی نیروهای مسلح ج.ا.ا. - (حاتمی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۱۴)

فرماندهان تراز نیروهای مسلح ج.ا.ا.:

فرماندهان تراز ن.م. ج.ا.ا، فرماندهانی توانمند و اثربخش هستند، که با به‌کارگیری حداکثری از مهارت‌ها؛ ویژگی‌های معنوی و رزمی مطلوب را، با هدف زمینه‌سازی برای تحقق تمدن اسلامی در

^۱- Operational Level of Command

^۲- Tactical level of Command

گام دوم انقلاب اسلامی و مطابق با قوانین حاکم بر نیروهای مسلح ج.ا.ا؛ به منظور انجام وظایف و مأموریت‌های محوله در مجموعه‌ی تحت امر خود اعمال نموده و آن‌ها را هدایت نمایند. فرمانده معظم کل قوا (مدظله) در این راستا اینچنین می‌فرماید: استحکام سازماندهی، ارتقای قدرت رزمی، توانایی لازم برای تولید، تهیه و تکمیل و نگهداری تجهیزات، بالا نگه داشتن روحیه‌ی مسئولیت نظامی و همه‌ی چیزهای دیگر با ابتکار و مدیریت فرماندهان و مدیران خوب و مسئول امکان پذیر است. (امام خامنه‌ای مدظله ۱۳۸۱/۰۸/۲۶) ایشان همچنین می‌فرمایند: هدف نیروهای مسلح در نظام اسلامی، احیای انسانیت و ارزش‌های انسانی و آرمان‌های الهی است مجاهدت فی سبیل الله است. (امام خامنه‌ای مدظله ۱۳۸۲/۱۰/۰۴)

گام دوم انقلاب اسلامی:

«دومین مرحله‌ی خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی» خواهد بود و «فصل جدید زندگی جمهوری اسلامی» را رقم خواهد زد. (دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای مد ظله: khamenei.ir)

مکتب:

مکتب به تعبیر شهید مطهری مشتمل بر سه مؤلفه جهان‌بینی، ایدئولوژی، و معرفت‌شناسی نسبت به آن دو است که در واقع، عامل پیوند و استحکام آن‌ها به شمار می‌آید. (مطهری، ۴۶: ۱۳۹۲) وقتی صحبت از مکتب می‌شود، در واقع سخن از «پیام و محتوا» می‌کنیم. به بیان دیگر مکتب، جنبه‌ی نظری و تئوریک دارد. مکتب برای تبیین و روشن‌گری گزاره‌های خود، مفسر و معلّم است و امری موقتی نیست که با رفتن صاحب خود، زوال پذیرد. بلکه امری ماندگار و بالنده و پویاست. مکتب در افکار و اندیشه‌ها جای دارد، از سنخ فرهنگ و اندیشه است و در حصار تنگ افراد و گروه‌ها و جریانات سیاسی محصور نمی‌شود؛ وقتی مکتب از جنس فرهنگ باشد، در آن صورت مرز جغرافیایی نمی‌شناسد. بلکه امری فرامرزی است. مرزها را در می‌نوردد و در اعماق جان و فکر انسان‌های آزادی‌خواه و حق‌طلب رسوخ نموده و آنان را متحول می‌کند؛ برخلاف اشخاص که با رفتن خود، حمایت پیروانش را عموماً از دست می‌دهد، مکتب در دامن خود پیروان آتشین و فدائیان از جان گذشته، نه در یک منطقه‌ی محدود بلکه در سراسر جهان تربیت کرده و پرورش

می‌دهد. مکتب، روش مند است. بی‌ضابطه و غیرهدفمند نیست. رویش‌ها و زایش‌ها دارد. نقطه آغاز و انجام دارد. برای پیروان خود از خودسازی تا دیگرسازی، از کثرت به وحدت، از وحدت به کثرت، از فردیت به جمعیت، از تک روی به جمع‌روی، از دنیا به آخرت، از مادیت به معنویت، از فرش تا عرش، طرح و برنامه دارد. در دامن خود سخن‌های ناشنیده دارد برای گوش‌های شنوا. لذا چون مکتب، پیام و روش دارد، بنابراین برای علوم مختلف و دانشمندان اندیشه‌ورز، سوژه و موضوع قابل مطالعه است. مکتب از گستردگی مفاهیم و موضوعات برخوردار است. مفاهیم اخلاقی و فردی گرفته، تا مسائل سیاسی و اجتماعی و نیز موضوعات نظامی، عملیاتی و... را شامل می‌شود. به همین دلیل برای بررسی و تحقیق آن، لازم است از رشته‌های گوناگون علمی کمک گرفت. (م.رشادتی، ۱۳۹۸: keyhan.ir)

مکتب شهید سلیمانی:

فرمانده معظم کل قوا (مدظله‌العالی) در بیانات خود، شهید سلیمانی را تربیت یافته‌ی «اسلام» و «مکتب امام خمینی (ره)» دانستند (امام خامنه‌ای مدظله ۱۳/۱۰/۱۳۹۸) و ایشان را فراتر از فرد، بلکه مکتب معرفی نموده و فرموده‌اند که: شهید حاج قاسم را به چشم یک فرد نگاه نکنیم به چشم یک مکتب یک راه و یک مدرسه درس آموز نگاه کنیم. (امام خامنه‌ای مدظله ۲۷/۱۰/۱۳۹۸) لذا صحبت از مکتب شهید سلیمانی؛ سخن سبک و شیوه‌ی بدیعی است که ایشان در پرتو مکتب اسلام و مکاتب فکری امامین انقلاب اسلامی در حوزه‌های سیاسی، نظامی و فرهنگی خلق کرد. در ادامه به تبیین مختصر مکتب شهید سلیمانی از نگاه برخی صاحب‌نظران به ویژه برخی از فرماندهان نیروهای مسلح ج.ا.ا. که بیشتر از طریق تکنیک «مصاحبه» به دست آمده است می‌پردازیم:

شاگردی مکتب حاج قاسم برای همه نیروهای مسلح مهم است. (ع. حاجی صادقی، مصاحبه: ۱۳۹۸) مکتب شهید سلیمانی مکتب اسلام و همان مکتب امام خمینی (ره) و امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است بنابراین وقتی مکتب سلیمانی را بررسی می‌کنیم همان مکتب مبتنی بر آموزه‌های اسلام و انقلاب را می‌بینیم. مکتب شهید سلیمانی مکتب دفاعی امنیتی اسلام و انقلاب است (ح. دهقان، مصاحبه: ۱۳۹۹) مکتب قاسم سلیمانی یعنی سخن گفتن از مکتبی انقلابی و اسلامی که به صورت عینی مورد توجه قرار می‌گیرد. مکتب حاج قاسم سلیمانی از جامعیتی برخوردار است که عناصر مختلفی آن را شکل می‌دهد. (ع. پناهیان، مصاحبه: ۱۳۹۸) مکتب سلیمانی مبتنی بر جهان-بینی توحیدی و حاکمیت اندیشه و مبانی توحیدی و الهی در جهان اسلام و جغرافیای مقاومت

است. مکتب سلیمانی ظرفیت اسلام را برای پاسخگویی به نیازهای جامعه اثبات کرد و از سویی سبب شد تا ظرفیت‌های تقابل تمدنی بین اسلام و غرب عیان شود. (ع. سعیدی، مصاحبه: ۱۳۹۹) راه سردار شهید امروز یک مکتب است و این مکتب از ثمرات بهمن ۱۳۵۷ است. (ا. پوردستان، مصاحبه: ۱۳۹۸) مکتب شهید سلیمانی خروجی راه اهل‌بیت (علیهم‌السلام) است. (ح. معروفی، مصاحبه: ۱۳۹۹)

مکتب سلیمانی، در حقیقت برای تبیین شهید سلیمانی و الگو قرار گرفتن ایشان برای جامعه به ویژه نسل جوان است. (ع. شیرازی، مصاحبه: ۱۳۹۹) مکتب شهید سلیمانی تابع مکتب امام راحل (ره) است. (ع. افروغ، مصاحبه: ۱۳۹۹) شهید سلیمانی یکی از در آموختگان مکتب امام (ره) است یعنی به قدری ایشان نمونه‌ی بارز این مکتب است که می‌تواند آن را نمایندگی کند، به عبارتی شهید سلیمانی آئینه تمام نمای مکتبی است که امام (ره) در این کشور بنیان گذاشته بود. (ع. شیرازی، مصاحبه: ۱۳۹۹) توصیف شهید سلیمانی به مکتب، او را از حیثیت فرد بودن و شخص بودن خارج می‌کند و در حوزه «شخصیت» وارد می‌سازد. او شخص نیست بلکه «مرام و عقیده و مسلک» است. (م. رشادتی، مصاحبه: ۱۳۹۸) مکتب حاج قاسم سلیمانی، بحث مهمی است چون... الگو یا یک عصاره‌ی مباحثی [است] که در زبان حضرت امام (قدس سره) و در حال حاضر در رهبری مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) ما می‌بینیم عصاره‌ی این‌ها از قاسم سلیمانی است. (م. اخوان‌فرد، مصاحبه: ۱۳۹۹) اسلام یک مکتب انسان‌ساز است در همین بستر است که سردار بزرگ شهید حاج قاسم سلیمانی رشد می‌کند که عارف و عالم به تمام معناست؛ کسی که شهادتش دل‌های همه آزادگان را متوجه مکتبش، امامش و مسیرش کرد. (ک. حیدری، سخنرانی: ۱۳۹۸) ما در حوزه‌ی عمل و مسئولیت فرماندهی و مدیریت حاج قاسم سلیمانی با یک مکتب خاصی روبه‌رو هستیم. (بابائی طلائی، ۱۳۹۹: ۸)

اصول و شاخص‌های مکتب شهید سلیمانی:

روایی و پایایی مفاهیم اساسی اصول کلی مکتب شهید سلیمانی که در جدول (۱) به آن اشاره شده است؛ بر سیاق جملات سپهد شهید و بر پایه سیاق نظر مصاحبه‌گران و سیاق سخنان مقام معظم رهبری صورت گرفته است. (بابائی طلائی، ۱۳۹۹: ۱۲۲)

جدول ۱. اصول و شاخص‌های حاکم بر مکتب شهید سلیمانی

اصول کلی	اصول راهبردی	اصول کلی	اصول راهبردی
اصول اندیشه‌ای	خداباوری و یقین به وحدانیت او	اصول الگوی	صبر الهی (استقامت علوی- گونه)
	تفکر راهبردی ولایی		مدیریت دینی
	آخرت‌نگری		ادب اسلامی انسانی (الهی)
اصول ارزشی	التزام عملی به دین	اصول نمادی	عشق به خدا و دیدار او
	اخلاص در گفتار و عمل		ولایت‌مداری (ولی فقیه)
	روحیه جهادی و انقلابی‌گری		تصمیم‌گیری راهبردی ولایی

(همان: ۱۲۹)

لذا کسی که غیر از امام و رهبری جامعه، اسوه و صاحب مکتب و درس آموز بشود را باید مطالعه کرد و او را شناخت. (ع. پناهیان: ۱۳۹۹) چهار رکن اصلی: ۱. ولایت‌مداری، ۲. اخلاص، ۳. مقاومت در مقابل دشمنان، ۴. فروتنی و مهربانی نسبت به ضعفا، نیز ارکان «مکتب حاج قاسم» را تشکیل می‌دهند. (همان)

پیشینه پژوهش

با جستجو در منابع مختلف؛ تا کنون تحقیقی با این عنوان صورت نگرفته است؛ و موضوع این پژوهش جدید محسوب می‌گردد. بخشی از مهم‌ترین فعالیت‌های پژوهشی صورت گرفته که قرابت معنایی با این پژوهش دارند، به شرح زیر می‌باشد:

کتاب:

- کتاب «بیاید اینگونه باشیم، اصول و مبانی مکتب شهید سلیمانی» اثر ارزشمند ۲۸۵ صفحه‌ای پژوهشگر برجسته دکتر محمدباقر بابائی طلائی است که توسط انتشارات دانشگاه جامع امام حسین (علیه السلام) و در مردادماه ۱۳۹۹ منتشر شده است. در این کتاب چرایی، چگونگی و چیستی مکتب شهید سلیمانی و ابعاد مختلف شخصیتی سپهبد شهید قاسم سلیمانی در ۵ فصل

نگارش شده و نویسنده در پایان نیز، به اصول الگویی مکتب شهید سلیمانی اشاره نموده است.

○ «بنای فرماندهی و مدیریت بر پایه رهبری» کتابی است که توسط آقای محسن حاتمی و همکاران نوشته شده است و مرکز باقرالعلوم (علیه السلام) سپاه آن را در سال ۱۳۹۵ منتشر نموده است و در ۵ فصل به ترتیب روبرو سازمان‌دهی شده است: (سبک مسئولان انقلابی، رهبری، فرماندهی، مدیریت، ترکیب فرماندهی و مدیریت)

○ محمد قاسم سبحانی اثری با عنوان: «فرماندهی و مدیریت اسلامی» را از منظر فرمانده معظم کل قوا (مدظله) را به رشته‌ی تحریر درآورده که در سال ۱۳۹۴ و به همت مرکز باقرالعلوم (علیه السلام) سپاه به چاپ دوم رسیده است. این اثر فرماندهی و مدیریت اسلامی را از اندیشه و آراء حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در ۴ بخش مختلف راه جویی نموده است.

مقالات:

○ مقاله با عنوان «الگوی فرماندهی مطلوب از منظر فرمانده کل قوا حضرت آیت‌الله العظمی امام خامنه‌ای (مدظله العالی)» به قلم خسرو اسفندیاری صفا و حبیب‌الله دهقان که در شماره ی ۵۹ فصلنامه‌ی مدیریت نظامی، سال پانزدهم و در سال ۱۳۹۴ منتشر شده است. روش تحقیق این پژوهش داده بنیاد بوده و در انتها نیز الگوی فرماندهی مطلوب را ترسیم نموده است.

○ «سبک رهبری فرماندهان نظامی از دیدگاه حضرت امیرالمؤمنین (علیه السلام)» عنوان مقاله‌ی مجتبی اسکندری و همکاران است که در سال ۱۳۹۳ در دو فصلنامه‌ی مدیریت اسلامی، سال ۲۲، شماره ۱ صص ۴۰-۹ منتشر شده است.

○ مقاله‌ی «عوامل و شاخص‌های مؤثر در رهبری و مدیریت فرماندهان نیروی زمینی در آینده» نوشته‌ی دکتر عباس خورشیدی و رضا قربانی؛ پرسشنامه‌ی ۱۴۰ سئوالی را با حجم نمونه‌ی ۱۰۰ نفر، و بر اساس آزمون تحلیل عاملی مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و آن را در فصلنامه‌ی علمی پژوهشی مدیریت نظامی، شماره ۴۷، سال دوازدهم، پاییز ۱۳۹۱، صص ۳۴-۱۱ منتشر شده است.

○ «تدوین الگوی فرماندهی شهید قاسم سلیمانی» که در نشریه‌ی علمی مدیریت اسلامی، تابستان ۱۳۹۹، سال ۲۸، شماره‌ی ۲، صص ۳۷-۱۳ به قلم امین پاشایی هولاسو و حسین دهقانی پوده

منتشر شده و با روش تحقیق «تحلیل مضمون» به تبیین الگوی مناسب برای مدیریت و فرماندهی پرداخته است.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش تحقیقی کاربردی است، که از حیث جهت‌گیری در زمره‌ی پژوهش‌های ارزیابی و از نظر استراتژی، یک پژوهش تحلیل‌گفتمانی دسته‌بندی می‌گردد که با استفاده از ابزار مصاحبه، مطالعات کتابخانه‌ای، فیش‌برداری و مراجعه به وب‌سایت‌ها انجام شده است.

نوع تحقیق:

تحقیقات علمی بر اساس دو مبنا یعنی هدف و نیز ماهیت و روش تقسیم‌بندی می‌شود. که بر اساس هدف تحقیقات علمی را می‌توان به دو گروه بنیادی و کاربردی تقسیم کرد. (حافظ نیا، ۱۳۸۹: ۸۵) پژوهش حاضر از لحاظ طرح تحقیق آینده‌نگری است و از آنجائی که هدف پژوهشگران یافتن پاسخ برای مسئله و چالش اساسی مطرح‌شده در بیان مسئله می‌باشد، این تحقیق در زمره تحقیقات نتیجه‌گرا محسوب می‌گردد.

قلمرو تحقیق:

قلمرو موضوعی این پژوهش به فرماندهی و مدیریت، قلمرو مکانی شامل نیروهای مسلح ج.ا.ا. و قلمرو زمانی این پژوهش معطوف به سال‌های فرماندهی سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی (۱۳۹۸-۱۳۵۹) می‌باشد.

یافته‌های پژوهش

در این تحلیل، شاخص‌های سبک فرماندهی سپهبد شهید سلیمانی در بازه‌ی زمانی فرماندهی ایشان در سطوح مختلف (۱۳۹۸-۱۳۵۹) و با منظور تبیین رسالت‌های فرماندهان تراز نیروهای مسلح ج.ا.ا.، بر اساس گفتمان موجود در میان فرماندهان، مدیران، هم‌زمان و صاحب‌نظران در بعد شخصیت نظامی ایشان مورد بررسی قرار گرفت که در این راستا شاخص‌های کلیدی احصاء و مشخصات آن در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول ۲. داده‌های پژوهش

ردیف	راوی	مخاطب	تاریخ	موضوع
۱	فرمانده معظم کل قوا (مدظله)	سرتیپ قاسم سلیمانی	۱۳۷۶/۰۵/۱۳	شهید زنده

موضوع	تاریخ	مخاطب	راوی	ردیف
اینارگر	۱۳۸۴/۰۲/۱۲	سرتیب قاسم سلیمانی		
خدمت به بشریت	۱۳۹۶/۰۸/۳۰	سرلشکر قاسم سلیمانی		
دارای شجاعت	۱۳۹۷/۱۲/۱۹	سرلشکر قاسم سلیمانی		
مجاهدت مخلصانه (و اخلاص)	۱۳۹۸/۱۰/۱۳	خانواده‌ی سپهبد شهید		
حضور مستمر در میدان مبارزه				
دارای تدبیر	۱۳۹۸/۱۰/۱۸	جمعی از مردم قم		
اهل فکر				
فرمانده‌ی جنگاور				
مسلط بر عرصه‌های نظامی				
قاطع در عمل	۱۳۹۸/۱۰/۲۷	نمازگزاران جمعه تهران		
برپا کننده‌ی امنیت (رفع سایه جنگ و ترور)				
پیروز در برابر دشمن	۱۳۹۸/۱۱/۲۹	جمعی از مردم تبریز		
تحمل زحمات فراوان (در پیکار با داعش)	۱۳۹۸/۱۰/۱۴	پیام تسلیت به رهبر معظم انقلاب (مد ظله)	آیت الله سید علی سیستانی (حفظه الله)	۲
حضور مستقیم در عرصه‌ی عملیات	۱۳۹۸/۱۱/۲۱	مصاحبه‌ی تلویزیونی به مناسبت گرامیداشت سپهبد شهید	سید حسن نصرالله (حفظه الله)	۳
خطرپذیر				
پذیرش سختی‌ها اشتیاق به شهادت				
مقاومت در برابر دشمنان	۱۳۹۸	مصاحبه	محمد شیرازی	۴
سرباز صدیق	۱۳۹۸/۱۰/۱۵	پیام تسلیت	حسن باقری	۵
اثبات کننده قدرت پوشالی استکبار	۱۳۹۹/۰۸/۱۳	وبینار مقابله با کرونا		
اطاعت از سلسله مراتب	۱۳۹۹	مصاحبه	سید یحیی صفوی	۶
ایجاد شفافیت	۱۳۹۹	مصاحبه	سید مسعود	۷

ردیف	راوی	مخاطب	تاریخ	موضوع
	جزایری			
۸	حبیب الله سیاری	پیام تسلیت	۱۳۹۸/۱۰/۱۳	مجاهد نستوه
۹	علی سعیدی	مصاحبه	۱۳۹۹	تبدیل نبرد نابرابر به نامتقارن
۱۰	عبدالله حاجی صادقی	مصاحبه	۱۳۹۹	تبعیت محض از ولی فقیه
				تکلیف گرا به جای نتیجه گرا
				دید وسیع
				تدبیر و منطق قوی
۱۱	حسین سلامی	مصاحبه	۱۳۹۸/۱۱/۲۴	سپر بلای امت
				احیاگر مکتب جهاد و شهادت
				مدافع مظلومان
۱۳	حسین اشتری	پیام تسلیت	۱۳۹۸/۱۰/۱۳	نقش آفرین پرافتخار در نبرد

۱۴	کیومرث حیدری	اقشار مختلف مردم	۱۳۹۸	نابغه نظامی بی نظیر
۱۵	علی شیرازی	مصاحبه	۱۳۹۹	با محبت
				به فکر مردم ایران
				رعایت حال اسیر جاهل
۱۶	محمد پاکپور	اقشار مختلف مردم	۱۳۹۸	فرماندهی مقتدر
۱۷	عزیز نصیرزاده	مصاحبه	۱۳۹۹	دارای جسارت
				سخنرانی راهبردی
				اشراف کامل از منطقه
۱۸	غلامرضا جلالی	اقشار مختلف مردم	۱۳۹۸	مبارزه با تروریسم
۱۹	احمد نوریان	مصاحبه	۱۳۹۹	ایستادگی کامل در مقابل آمریکا
				خشتی سازی نقشه دشمن
				فداکار
۲۰	جلیلی صفت	مصاحبه	۱۳۹۹	حمایت از زیردستان
۲۱	محمد رضا فلاحزاده	مصاحبه	۱۳۹۹	مرکز پمپاژ معنویت در فرماندهان و زیردست
				قدردان فرماندهان و نیروهای زیر دست

صاحب تفکر و نظر در حوزه‌ی استراتژیک				
تحلیل خوب مسائل نظامی				
نتیجه‌گیری به موقع و برنامه- ریزی صحیح				
طرح ریز عملیات‌های هجومی و پدافندی				

شناخت دقیق از دشمن	۱۳۹۹	مصاحبه‌ی تلویزیونی «مکتب حاج قاسم»	محمدرضا فلاح‌زاده	ادامه ۲۱
ایجادکننده‌ی سازمان و قدرت- های بزرگ				
تیزبین	۱۳۹۸	مصاحبه	حسین عباسی	۲۲
استکبار ستیز	۱۳۹۸/۱۱/۱۲	مصاحبه	محمدعلی بارانی	۲۳
به‌کارگیرنده‌ی نیروهای متحد مقاومت	۱۳۹۸	مصاحبه	رحیم نوعی اقدم	۲۴

در این گام از پژوهش با فهرست کردن تمامی نکات کلیدی، به اختصاص دادن یک کد به هر نکته اقدام شده است. (جدول ۳)

جدول ۳. کدهای استخراج شده‌ی اولیه

شناسه کد	گزاره‌های کلامی	کدهای اولیه
۱ک۱	خود شما هم که آقای سلیمانی باشید، در نظر ما شهید زنده‌اید	معنویت
۲ک۱	ایشان بارها، جان خودشان را در معرض تهاجم دشمن قرار داده‌اند	متهور
۳ک۱	سردار سلیمانی هم ایثارگر است	ایثارگر
۴ک۱	او فرماندهی جنگاور و مسلط بر عرصه‌ی نظامی بود	جنگاور
۵ک۱	تا لحظه شهادت حتی یک روز هم سلاح را زمین نگذاشت و همیشه در میدان بود	حضور مستمر در میدان
۱ک۲	زحمات فراوانی را در پیکار با داعش در عراق متحمل شدند	تلاش مضاعف
۲ک۲	ایجاد بازدارندگی در دشمن از دستاوردهای حاج قاسم است	بازدارنده
۳ک۲	شهید سلیمانی ولایت فقیه را در امتداد ولایت ائمه می‌دانست	تابع ولی فقیه
۴ک۲	در عین حال با تدبیر و فکر و منطق عمل می‌کرد	مدیر
۵ک۲	شجاعت و تدبیر توأمان داشت و سخنانش قانع‌کننده، منطقی و تأثیر گذار بود	شجاع

شناسه کد	گزاره‌های کلامی	کدهای اولیه
۶۴۲ر	سردار پر افتخار اسالم و مجاهد فی سبیل الله آقای سرلشکر حاج قاسم سلیمانی	مجاهد فی سبیل الله
۷۴۲ر	خدا به مجاهدات فداکارانه‌ی شما و خیل عظیم همکارانتان برکت عطا فرمود	فداکار
۱۴۳ر	هرجا مظلومی بود، قاسم و سپاهش آنجا می‌جنگیدند و سپر بلاى اَمّت بودند	مدافع ملت
۲۴۳ر	در میدان جنگ لبنان در برابر صهیونیست‌ها، مستقیماً در میدان حضور داشت	حضور در خطّ مقدم
۳۴۳ر	حاج قاسم چون بنده‌ی خدا بود، از سلسله مراتب ولایت اطاعت می‌کرد	مطیع سلسله‌مراتب
۴۴۳ر	حاج قاسم از جمله کسانی بود که اشاره‌ی آقا را می‌فهمید؛ نه تدابیر	دریافت درست دستور
۵۴۳ر	ویژگی حاج قاسم قدرت تدبیر و منطق قوی و استوار بود	دارای منطق قوی
۶۴۳ر	حاج قاسم از هیچ چیز باک نداشت و تکلیف را انجام می‌داد	تکلیف‌گرا
۷۴۳ر	حاج قاسم جهان‌نگری و دید وسیع داشت	بلند نظر
۱۴۴ر	حاج قاسم مردم را با محبت جذب می‌کرد	دارای محبت
۲۴۴ر	او حتی رعایت حال داعشی‌های جاهل و غافل اسیر شده را می‌کرد	مدارا با اسیران
۳۴۴ر	یکی از همّ و غم‌هایش این بود که باید هرکاری می‌شود برای مردم ایران انجام داد	وطن پرستی
۴۴۴ر	سردار سلیمانی در جنگ بالکان توانست فوق‌العاده مؤثر باشد	تأثیر گذار در نبرد
۵۴۴ر	دومین ویژگی مکتب شهید سلیمانی دشمن شناسی است	شناخت دشمن
۶۴۴ر	ایشان خصلت‌هایی را که از دفاع مقدّس آموخته بود، در خود حفظ کرد	درس‌آموزی از تجارب
۷۴۴ر	ایشان جهشی بزرگ برای تمدن سازی داشت	تمدن ساز
۱۴۵ر	ایشان مجموعه‌های تحت امر خودش را رهبری می‌کرد و این خیلی تأثیرگذار بود	رهبری به‌جای فرماندهی
۲۴۵ر	خیلی راهبردی، دقیق و با اشراف کامل وضعیت جبهه مقاومت را تشریح می‌نمود	اشراف کامل
۳۴۵ر	شهید سلیمانی هیچ وقت به فکر خودش نبود	ازخودگذشتگی
۴۴۵ر	به دیگران توصیه می‌کرد میدان را از دور هدایت نکنند و در صحنه حاضر باشند	عامل به سخن خود
۵۴۵ر	شهید سلیمانی پرونده طرح خاورمیانه‌ی جدید را بست	ختی ساز نقشه دشمن
۶۴۵ر	شهید سلیمانی در مقابل سفاکی آمریکا قاطعانه ایستاد	ایستاده در برابر دشمن
۷۴۵ر	از عزیزانی که به جبهه‌ی مقاومت امدادسانی هوایی می‌کردند، تقدیر نمود	حامی کارکنان
۸۴۵ر	ویژگی اول حاج قاسم این بود که توکّل عجیبی به خداوند و نصرت الهی داشت	متوکل
۱۴۶ر	خودش منبع و مرکز پمپاژ معنویت، انگیزه و اراده بود	با انگیزه و با اراده
۲۴۶ر	حاج قاسم بسیار اهل دعا، زیارت و قرائت قرآن بود	توجه زیاد به واجبات
۳۴۶ر	هیچ موقع از یاد شهیدان غافل نبود و علی‌الدوام به خانواده شهدا سرکشی می‌کرد	توجه به خانواده شهدا
۱۴۷ر	در منطقه‌ی حلب با طرح‌ریزی هدایت عملیات منجر به آزادسازی جاده‌ها شد	طرح ریزی مناسب
۲۴۷ر	حاج قاسم با ایجاد سازمان و قدرت‌های بزرگ باعث ناکامی آمریکا شد	سازماندهی مناسب
۳۴۷ر	اولین نفری بود که در جبل الغراب رفت و موجب تقویت روحیه رزمندگان شد	افزایش روحیه زیردستان
۴۴۷ر	[سالیان] جهاد را در گمنامی تمام انجام داد	گمنام
۱۴۸ر	به فرمانده‌ای خانه به دوش و در سفر بدل شده بود	سیال

شناسه کد	گزاره‌های کلامی	کدهای اولیه
۲ک۸	معتقد بود نبرد در عراق سرنوشت‌ساز است و نباید در آن سهل‌انگاری شود	فعال و پویا
۳ک۸	مکتب حاج قاسم یعنی رفتن به عرصه‌ی عملیات و میدان عمل	عامل بودن
۴ک۸	یکی دیگر از مزیت‌هایش این بود که به مجاهدان پشتگرمی می‌داد	القاء انگیزه
۵ک۸	ایشان به مشکلات، نواقص، نیازها و نکته‌های رزمندگان ... گوش می‌کرد	خوب گوش کردن
۱ک۹	ذهنیت عمیق و وسیعی درباره‌ی مسئولیتی که بر عهده داشت در ذهنش داشت	مسئولیت پذیر
۲ک۹	جنبه‌ی دیگر، خستگی‌ناپذیری است. حاج قاسم خسته نمی‌شد	خستگی‌ناپذیر
۳ک۹	حاج قاسم، خیلی به بهره‌وری از وقت اهمیت می‌داد	مدیریت زمان
۴ک۹	حاج قاسم حتی در برخورد با آدم‌ها و مردم عادی هم بسیار متواضع بود	متواضع
۵ک۹	وقتی از مکتب حاج قاسم صحبت می‌کنیم معنی‌اش خطرپذیری است	خطرپذیر
۶ک۹	او کمک‌های فکری و آمادگی برای حل مشکلات و کمبودها داشت	آمادگی دائمی
۷ک۹	می‌خواست عرصه و میدان را بهتر بشناسد و با افراد آشنا بشود	ارتباط گیری با سایرین
۸ک۹	حاج قاسم اصرار داشتند برای جنگ احتمالی آینده آماده شویم	آینده نگر
۱۰ک۹	حضور حاج قاسم برای ما یک کمک فکری بود	متفکر
۱۱ک۹	حاجی هر وقت ایده‌ای داشت آن را به کسی تحمیل نمی‌کرد تا نظرشان را بدهند	کادرسازی
۱۲ک۹	او یک شخصیت نظامی چندوجهی بود	چند بعدی
۱۳ک۹	اطلاعاتی که در اختیار داشت اطلاعاتی گسترده و بزرگ و همه‌جانبه بود	اشراف کامل اطلاعاتی
۱۴ک۹	می‌گفت نبرد در عراق و سوریه نیازمند ایستادگی شدید و شجاعت بالا و پایداری است	پایدار در نبرد
۱۵ک۹	حضور حاج قاسم در جبهه‌ها، موجب ثبات روانی، روحی و معنوی بود	القاء آرامش به کارکنان
۱۶ک۹	فرماندهی [بود] که به اطلاعات میدانی نزدیک‌تر است	احاطه به مأموریت
۱۷ک۹	حاج قاسم، جوشش و باورپذیری بسیار بالایی را برای مقاومت به ارمغان آورد	تأثیرگذار
۱ک۱۰	خیلی راحت می‌گفت کارها دست خدا است	معتقد به امداد غیبی
۲ک۱۰	برای هیمنه‌ی کفر هیچی ارزشی قائل نبود	نهراسیدن از دشمن
۱ک۱۱	او اسوه تواضع، عشق و برادری و آمادگی برای شهادت و حضور در میادین است	برادری با زیردستان
۲ک۱۱	تسلط زیادی به نقشه‌خوانی داشت	مسلط بر علوم نظامی
۳ک۱۱	حاج قاسم به دنبال افزایش معنویت بچه‌ها بود؛ معنویت بچه‌ها برایش مهم بود	توجه به زیردستان
۴ک۱۱	[درجه] و رتبه‌های دنیایی در نگاه وی اهمیت نداشت	بی توجهی به زخارف
۱ک۱۲	به مصداق کامل کلمه مدیر و فرمانده جهادی بود	مدیریت جهادی
۲ک۱۲	اعتقاد داشت فرصت در بحران، بیش از فرصتی است که در خود فرصت هست	احصاء مفروضات محیط
۳ک۱۲	بی مطالعه و تحقیق کاری انجام نمی‌داد	توجه به پژوهش
۴ک۱۲	حاج قاسم، دارای تفکر راهبردی ولایی بود	راهبرد انگاری
۵ک۱۲	دسیسه‌های دشمنش را قبل از هر اقدامی بی اثر می‌کرد	اقدام به موقع

در این مرحله؛ کدهای اولیه به علت فراوانی بالا، به کدهای ثانویه تبدیل می‌گردند و چند کد ثانویه تبدیل به یک مفهوم می‌گردند. در نهایت نیز چند مفهوم، یک طبقه را تشکیل خواهند داد. (جدول ۴)

جدول ۴. نتایج کد گذاری و استخراج گفتمان‌ها

گفتمان	طبقه	مفهوم	کدهای ثانویه
ایجاد آمادگی برای روبرویی با استکبار جهانی (آماده سازی)	شخصیت نظامی شهید در برابر «خدا و ولایت فقیه»	مدیریت دینی	توکل و اعتماد مطلق به خداوند متعال اعتقاد به امداد الهی و امدادهای غیبی مجاهدت در راه رضای خدا بی توجهی به زخارف دنیوی تبعیت محض از ولایت فقیه
		ولایت-مداری	
	شخصیت نظامی شهید در برابر «خود»	شناخت خود	دارای شخصیت نظامی چند وجهی دارای فرماندهی و مدیریت جهادی تکلیف‌گرایی به جای نتیجه‌گرایی رهبری به جای فرماندهی تسلط بر علوم و محیط نظامی دارای روحیه‌ی مسئولیت پذیری راهبرد انگاری به جای مقطع نگری
		شناخت محیط	
		شناخت رسالت	
	شخصیت نظامی شهید در برابر «کارکنان»	ارتباط کاری	سخت‌گیری در هنگام کار و نبرد عطوفت در ارتباط‌های غیرکاری اهتمام در رعایت سلسله مراتب حامی کارکنان در شرایط مختلف لقاء روحیه، انگیزه و آرامش ارتباط گیری مناسب با زیردستان اهتمام به گرامیداشت شهدا و جانبازان
		ارتباط غیرکاری	

گفتمان	طبقه	مفهوم	کدهای ثانویه
تقابل با استکبار جهانی (اجرا)	شخصیت نظامی شهید در برابر «دشمن»	شناخت دشمن	جنگاوری و حضور مستمر در میدان نهراسیدن از دشمن و خنثی سازی نقشه او آمادگی دائمی در برابر دشمن
		شناخت تاکتیک دشمن	حضور متهورانه در خطوط مقدم نبرد اشراف کامل اطلاعاتی و احاطه‌ی عملیاتی طرح‌ریزی، سازماندهی و اجرای مناسب احصاء مفروضات محیطی (آسیب، تهدید، فرصت)
		تاکتیک مقابله با دشمن	درس آموزی از تجارب قبلی نبرد با دشمن فعال، پویا و سیال بودن در برابر دشمن

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

الف- نتیجه‌گیری

نتیجه‌گیری بخش مهم هر پژوهش علمی است؛ کار تحقیقی باید همیشه با اجتهاد و اظهار نظر توأم باشد و محقق در پایان کاربر اساس مطالعات انجام‌شده به‌طور قاطع نظر خود را درباره موضوع اعلام دارد تا به گسترش دامنه معرفتی علم و یافته‌های موجود کمک نماید. در غیر این صورت، تحقیق از ارزش علمی بالای برخوردار نبوده و اعتبار علمی زیادی نخواهد داشت این فرآیند، از طریق تازه آفرینی تحقیقات علمی باعث غنی شدن و تقویت ادبیات یک حوزه علمی می‌شود. (حافظ‌نیا، ۱۳۸۱: ۲۲۱) در راستای پاسخگویی به سؤال تحقیق: «رسالت‌های فرماندهان تراز نیروهای مسلح ج.ا.ا. در گام دوم انقلاب با تأکید بر مکتب شهید سلیمانی چیست؟»؛ فرآیند بررسی

دست نوشته‌ها، کدگذاری‌ها و طبقه‌بندی آن‌ها نشان داد که در مکتب سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی، دو خزانه‌ی تفسیری قابل شناسایی است که از قضا، آشکار کننده‌ی راهبردهای گفتگامانی نیز بوده و همچنین نتایج بررسی مضامین و الگوها، نشان‌دهنده‌ی رسالت‌های فرماندهان تراز نیروهای مسلح ج.ا.ا. در گام دوم انقلاب اسلامی نیز می‌باشد.

انواع خزانه‌های تفسیری (گفتمان)

خزانه‌ی تفسیری اول: ایجاد آمادگی برای رویارویی با استکبار جهانی

این خزانه (جدول ۵) در برگزیده‌ی برخی از الگوها و مضامین ابعاد مرحله‌ی «آماده سازی» جبهه‌ی اسلام برای رویارویی با استکبار جهانی در گفتمان شهید سلیمانی است؛ در مکتب شهید سلیمانی: «نیروهای مسلح می‌بایست همانند دفاع از خانه‌ی خود، از ملت و نوامیس و ارض آن حفاظت و حمایت و ادب و احترام کنند و نسبت به ملت، همانگونه که امیرالمؤمنین مولای متقیان (علیه السلام) فرمودند، نیروهای مسلح می‌بایست منشأ عزت ملت باشد و قلعه و پناهگاه مستضعفین و مردم باشد و زینت کشورش باشد.» (سلیمانی: ۱۳۹۸) در این خزانه‌ی تفسیری به الزامات ایجاد آمادگی‌های همه جانبه برای رویارویی تمام قد با استکبار جهانی اشاره شده است.

جدول ۵ - الگوها و مضامین خزانه‌ی تفسیری (گفتمان) اول

شناسه کد	مضمون
۷۵۴ر	ایشان جهشی بزرگ برای تمدن سازی داشت
۴۱۲ر	حاج قاسم، دارای تفکر راهبردی ولایی بود
۴۵۳ر	حاج قاسم از جمله کسانی بود که اشاره‌ی آقا را می‌فهمید؛ نه تدابیر
۸۵۹ر	حاج قاسم اصرار داشتند برای جنگ احتمالی آینده آماده شویم
۶۵۹ر	او کمک‌های فکری و آمادگی دائمی برای حل مشکلات و کمبودها داشت
۷۵۹ر	می‌خواست عرصه و میدان را بهتر بشناسد و با افراد آشنا بشود

خزانه‌ی تفسیری دوم: تقابل با استکبار جهانی

با مشخص شدن اهمیت و ضرورت مرحله‌ی آماده‌سازی و تبیین برخی از ابعاد رسالت‌های فرماندهان تراز نیروهای مسلح ج.ا.ا.؛ در (جدول ۶)، برخی از الگوها و مضامین خزانه‌ی تفسیری دوم گنجانیده شده است. این جدول اشاره‌ی کوتاهی به ابعاد مرحله‌ی «تقابل با استکبار جهانی» در گفتمان شهید حاج قاسم سلیمانی دارد. در مکتب شهید سلیمانی «میزان فرصتی که در بحران‌ها

وجود دارد، در خود فرصت‌ها نیست» (ق. سلیمانی، سخنرانی: ۱۳۹۷/۰۳/۱۷) لذا این خزانه‌ی تفسیری به بیان مضامین مقابله با استکبار جهانی پرداخته است.

جدول ۶- الگوها و مضامین خزانه‌ی تفسیری (گفتمان) دوم

مضمون	شناسه کد
برای هیمنه‌ی کفر هیچی ارزشی قائل نبود	۲ک۱۰ر
دسیسه‌های دشمنش را قبل از هر اقدامی بی اثر می‌کرد	۵ک۱۲ر
وقتی از مکتب حاج قاسم صحبت می‌کنیم معنی‌اش خطرپذیری است	۵ک۹ر
تا لحظه شهادت حتی یک روز هم سلاح را زمین نگذاشت و همیشه در میدان بود	۵ک۱ر
خیلی راهبردی، دقیق و با اشراف کامل وضعیت جبهه مقاومت را تشریح می‌نمود	۲ک۵ر

راهبردهای گفتمانی

با مطالعه‌ی صورت پذیرفته در این پژوهش؛ مشخص شد که در مکتب سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی، رسالت فرماندهان نیروهای مسلح تراز ج.ا.ا. در گام دوم انقلاب اسلامی، برگرفته از جهان‌بینی، ارزش‌ها، باورها و رفتارها است و از آنجاییکه، جهانی که فرماندهان فعلی با آن رو در رو هستند، محیطی متغیر، پیچیده و بی ثبات است؛ محیط فرماندهی راهبردی به‌طور جدی با محیط‌های عملیاتی و تاکتیکی گره خورده است.

و رویارویی با بحران‌ها و مقابله با تهدیدات استکبار جهانی توسط فرماندهان تراز ن.م. ج.ا.ا. در سایه‌ی توکل و اعتماد به خدا، تبعیت محض از ولایت فقیه، احاطه‌ی کامل به اصول نظامی‌گری، تسط به دانش نظامی روز، درک شرایط اجتماعی و بصیرت سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و ... فراهم می‌گردد. این مهم از طرفی نیز موجب می‌شود رزمندگان و مجاهدان جبهه‌ی مقاومت نیز، در محیط‌های عملیاتی آینده که محیطی پیچیده، فن‌آورانه، پیشرفته و البته آشفته است؛ آگاهانه‌تر و مناسب‌تر عمل نموده و در نهایت قدرت رهبری فرماندهان تراز نیروهای مسلح ج.ا.ا. در تقابل با استکبار جهانی و ایادی مزدور او بالاتر می‌رود.

مدل مفهومی زیر مبتنی بر نتایج حاصل از این پژوهش است، که بیانگر رسالت‌های فرماندهان تراز نیروهای مسلح ج.ا.ا. در گام دوم انقلاب اسلامی با تأکید بر مکتب سپهبد شهید حاج قاسم

سلیمانی می باشد.

رسالت های فرماندهان تراز نیروهای مسلح ج.ا.ا. در گام دوم انقلاب اسلامی با تأکید بر مکتب سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی

رسالت های فرماندهان تراز ن. م در برابر دشمنان

۱. جنگاوری
۲. حضور مستمر در میدان
۳. بازدارندگی
۴. حضور در خط مقدم
۵. مدارا با اسیران
۶. تأثیر گذاری در نبرد
۷. شناخت دشمن
۸. درس آموزی از تجارب
۹. اشراف کامل
۱۰. خنثی سازی نقشه دشمن
۱۱. ایستادگی در برابر دشمن
۱۲. طرح ریزی مناسب
۱۳. سازمان دهی مناسب
۱۴. فعال و پویا بودن
۱۵. خطر پذیری
۱۶. آمادگی دائمی
۱۷. اشراف کامل اطلاعاتی
۱۸. پایداری در نبرد
۱۹. احاطه به مأموریت
۲۰. نهراسیدن از دشمن
۲۱. احصاء مفروضات محیط

رسالت های فرماندهان تراز ن. م در برابر کارکنان

۱. توجه به خانواده شهدا و جانبازان
۲. افزایش روحیه زیردستان
۳. القاء انگیزه
۴. خوب گوش کردن
۵. ارتباط گیری خوب با کارکنان
۶. کادر سازی
۷. القاء آرامش به کارکنان
۸. برادری با زیردستان

رسالت های فرماندهان تراز ن. م در برابر خود

۱. متهور بودن
۲. ایثارگری
۳. تلاش مضاعف
۴. مدیریت
۵. شجاعت
۶. فداکاری
۷. مدافع ملت
۸. مطیع سلسله مراتب
۹. در یافت درست دستور
۱۰. دارای منطق قوی
۱۱. تکلیف گرایی
۱۲. بلند نظری
۱۳. دارای محبت
۱۴. وطن پرستی
۱۵. تمدن سازی
۱۶. رهبری به جای فرماندهی
۱۷. از خود گذشتگی
۱۸. عاملی به سخن خود
۱۹. یا انگیزه و با اراده
۲۰. گمنام و بی ادعا
۲۱. سیال و پر تحرک
۲۲. عامل بودن
۲۳. مسئولیت پذیری
۲۴. خستگی ناپذیری
۲۵. مدیریت زمان
۲۶. متواضع بودن
۲۷. خطر پذیر بودن
۲۸. آینده نگر بودن
۲۹. متفکر بودن
۳۰. چند بعدی
۳۱. تأثیر گذاری
۳۲. مسلط بر علوم نظامی
۳۳. مدیریت جهادی
۳۴. توجه به پژوهش
۳۵. راهبرد انکارگری

رسالت های فرماندهان تراز ن. م در برابر خدا و ولایت فقیه

۱. کسب معنویت
۲. تابع محض ولی فقیه
۳. مجاهد فی سبیل الله
۴. متوکل
۵. توجه زیاد به واجبات
۶. معتقد به امداد غیبی
۷. بی توجهی به زخارف

منابع فارسی

۱. قرآن کریم، حسین الهی قمشه‌ای، (۱۳۷۶)، قم: انتشارات لقاء.
۲. نهج البلاغه، محمد دشتی، (۱۳۸۳)، تهران: انتشارات معاصر.
۳. اسکندری، مجتبی، (۱۳۹۳)، سبک رهبری فرماندهان نظامی از دیدگاه امیرالمؤمنین حضرت علی علیه السلام در نهج البلاغه، فصلنامه مدیریت اسلامی س ۱، ش ۱، صص ۹-۲۱.
۴. افروغ، عماد، (۱۳۹۹)، مصاحبه، تهران: دانشگاه امام حسین (علیه السلام).
۵. آقامحمدی، داود (۱۳۸۹) سیمای فرماندهی مدیریت و رهبری در نظام اسلامی، تهران: معاونت پژوهش دانشگاه افسری امام علی (علیه السلام).
۶. بابائی طلا تپه، محمد باقر (۱۳۹۹)، بیابید اینگونه باشیم، اصول و مبانی مکتب شهید سلیمانی، تهران: دانشگاه جامع امام حسین (علیه السلام).
۷. بی نا (۱۳۸۹) فرازهایی از اندیشه‌های دفاعی نظامی فرماندهی معظم کل قوا، تهران: دانشگاه افسری امام علی (علیه السلام).
۸. پناهیان، علی، (۱۳۹۹)، مصاحبه، تهران: مراسم چهلم شهید قاسم سلیمانی.
۹. حاتمی، حسین، مقیسه، رضا، مقصودی، مسلم (۱۳۹۵)، بنای فرماندهی و مدیریت بر پایه رهبری، تهران: مرکز باقر العلوم (علیه السلام) سپاه.
۱۰. حاجی صادقی، عبدالله، (۱۳۹۸)، مصاحبه، تهران: ضمیمه ویژه هفته نامه صبح صادق.
۱۱. حافظ نیا، محمد رضا (۱۳۸۱)، مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، چاپ پنجم، تهران: سمت.
۱۲. حیدری، کیومرث، (۱۳۹۹)، مصاحبه، تهران: مراسم گرامیداشت شهید قاسم سلیمانی.
۱۳. خورشیدی، عباس؛ قربانی، رضا (۱۳۹۱) عوامل و شاخص های مؤثر در رهبری و مدیریت فرماندهان نیروی زمینی در آینده. مدیریت نظامی، س ۱۲، ش ۴۷، صص ۱۱-۳۴.
۱۴. دانایی فرد، حسن و الوانی، سیدمهدی و آذر، عادل (۱۳۸۳) روش شناسی پژوهش های کمی در مدیریت: رویکردی جامع، تهران: صفار- اشراقی.
۱۵. دانایی فرد، حسن و نوری، علی (۱۳۹۰) گفتمانی بر تحلیل گفتمان در مطالعات سازمانی: تاملی بر مبانی نظری و اسلوب اجرا» فصلنامه روش شناسی علوم انسانی، س هفدهم، ش ۶۹، صص ۱۹۲-۱۶۳.
۱۶. دفتر حفظ آثار و نشر ارزش‌های امام خامنه‌ای (مدظله) به آدرس: Khamenei.Ir
۱۷. دهقان، حسین، (۱۳۹۹)، مصاحبه، تهران: ضمیمه ویژه هفته نامه صبح صادق.

۱۸. رستگاریپناه، حسن (۱۳۹۴)، رهبری نظامی: رهنمودی برای فرماندهان نیروهای مسلح، تهران: دانشگاه امام حسین (علیه السلام)
۱۹. رشادتی، مهدی، (۱۳۹۸)، مصاحبه، تهران: دفتر روزنامه‌ی کیهان.
۲۰. رضائیان، علی (۱۳۸۳)، اصول مدیریت، تهران: سمت.
۲۱. سلامی، حسین (۱۳۹۰)، فرماندهی و رهبری نظامی، تهران: مرکز امامت سپاه
۲۲. سلیمانی، قاسم (۱۳۹۷)، سخنرانی در یادواره شهداء
۲۳. سلیمانی، قاسم (۱۳۹۹)، وصیت‌نامه.
۲۴. سلیمی، اصغر (۱۳۷۸) «گفتمان در اندیشه فوکو، کیهان فرهنگی س ۳، ش ۲۱۹، صص ۲۹-۳۵.
۲۵. شیرازی، علی، (۱۳۹۸)، مصاحبه، تهران: دانشکده مدیریت دانشگاه امام حسین (علیه السلام)
۲۶. ضمیران، محمد (۱۳۷۸)، میشل فوکو دانش و قدرت، تهران: هرمس.
۲۷. عضدانلو، حمید (۱۳۸۰) گفتمان و جامعه، تهران: نشر نی.
۲۸. علوی، سیدمحمد و اسماعیلی، محمد (۱۳۹۷)، ارائه الگوی فرماندهی مطلوب از دیدگاه اسلام و بیانات مقام معظم فرماندهی کل قوا (مدظله) با رویکرد فراترکیب، فصلنامه مدیریت نظامی، س هجدهم، ش ۳: ۳- ۳۳.
۲۹. علی آبادی، علی رضا (۱۳۷۲)، مدیران جامعه اسلامی. تهران: رامی.
۳۰. فرهی، علی؛ محمدی، ابوالفضل؛ حصیرچی، امیر (۱۳۸۹) الگوی توسعه و تعالی مدیران و فرماندهان سپاه از منظر مقام معظم رهبری (حضرت آیت الله خامنه‌ای). پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی، س ۲، ش ۳-۴، صص ۱-۲۸.
۳۱. فقهی زاده، عبدالهادی و لزگی، علینقی (۱۳۹۳)، مؤلفه‌های بینشی و روشی مدیریت نظامی در نهج البلاغه، فصلنامه بصیرت و تربیت اسلامی، ش ۳: ۲۱- ۲۰.
۳۲. قوامی، سید صمصام الدین (۱۳۹۰) مدیریت از منظر کتاب و سنت، قم: دبیرخانه مجلس خبرگان رهبری.
۳۳. لاکلاو، ارنستو (۱۳۷۷) گفتمان، فصلنامه‌ی گفتمان، س ۱، ش ۱، صص ۴۱-۵۴
۳۴. محمدحسین، حمید (۱۳۹۳)، عوامل مؤثر در مدیریت و فرماندهی از دیدگاه اسلام در نیروهای مسلح ایران، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، س نهم، ش ۴۴۲: ۱- ۴۱۴.
۳۵. محمدظاهری، محمد (۱۳۹۹)، ارائه الگوی مدیریتی در تراز انقلاب برای مدیران عالی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر سبک مدیریتی شهید سپهبد قاسم سلیمانی، نشریه علمی مدیریت اسلامی، س بیست و هشتم، ش ۳: ۴۱- ۲۳
۳۶. سعیدی، علی، (۱۳۹۸)، مصاحبه، تهران: دانشگاه امام حسین (علیه السلام)

۳۷. محمدی، ابوالفضل؛ بازرگانی، محمد؛ پورسعید، سید مسعود؛ ازگلی، محمد (۱۳۹۰) پایه نظری الگوی تعالی فرماندهان و مدیران سپاه پاسداران انقلاب اسلامی از منظر قرآن کریم پژوهش های مدیریت منابع انسانی، س ۳، ش ۱، صص ۱-۲۶.
۳۸. معروفی، حسین، (۱۳۹۸)، مصاحبه، تهران: دانشگاه امام حسین (علیه السلام)
۳۹. میرکمالی، سیدمحمد (۱۳۷۸) رهبری و مدیریت آموزشی. تهران: یسپرون.
۴۰. یورگنسن، ماریانه و فیلیپس، لوئیز ج (۱۳۸۹)، نظریه و روش در تحلیل گفتمان -ترجمه: هادی جلیلی، تهران: نشر نی.

منابع انگلیسی

- Wetherell, M., Taylor, S., & Yates, S. J. (2001), Discourse as data: A guide for analysis, London: Sage
- Willig, C.(2001), Introducing qualitative research in psychology: Adventures in theory and method, Buckingham: Open University Press
- Wood, L. A., & Kroger, R. O. (2000), Doing discourse analysis: Methods for studying action in talk and text, London: Sage.

